

Norges Fiskerilags innspill til havbruksmeldingen (Meld. St. 24 (2024-2025))

Norges Fiskerilag ønsker en god og kunnskapsbasert sameksistens med andre næringer til havs, ikke minst med havbruksnæringa. Samtidig er det avgjørende at oppdrett ikke ødelegger for havmiljøet, gyte- og oppvekstområder, ville bestander eller driftsgrunnlag for norske fiskerier.

Norsk fiskerinæring og norsk havbruksnæring er begge viktige bidragsytere til å forsyne verdensmarkedet med klimavennlig sjømat. Næringene samarbeider godt om handelspolitikk, markedsføring, rekruttering, sjømattrygghet, infrastruktur og FoU. På den andre siden opplever fiskerne at oppdrett medfører arealkonflikter, og at utslipp påvirker miljøet, bestander og fiskeri negativt.

Det har lenge vært tverrpolitisk enighet om at miljømessig bærekraft må være den viktigste forutsetningen for videre vekst i oppdrettsnæringen. Etter vår oppfatning må dette også inkludere hensynet til de ovennevnte miljøverdiene. For oss er det også helt avgjørende at utviklingen i oppdrettsnæringa kan skje i god sameksistens med fiskeriene, og at gode synergier næringene imellom kan bli opprettholdt og videreutviklet. Dette adresseres dessverre i liten grad i meldingen som nå er lagt fram for Stortinget.

Hensikten med denne stortingsmeldingen har vært å utforme forslag til nytt system for regulering av akvakultur, som skal kunne gi størst mulig verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Meldingen har hovedfokus på reguleringer som reduserer mengden lakselus, og på forholdet til de ville bestandene av laksefisk. Med regjeringens forslag vil selskapenes biomassetak erstattes med en «lusekvote», dvs. en øvre grense for hvor mange luselarver et selskap kan slippe ut innenfor et produksjonsområde. Det vurderes også å innføre en avgift på «produksjon» av lakselus. Selve tillatelsene etter akvakulturloven skal derfor ikke lenger inneholde noen begrensning på mengden laksefisk i merdene. I prinsippet åpner havbruksmeldingen derfor for en betydelig økning av dagens lakseproduksjon, uten hensyn til andre miljømål enn mengde lakselus.

Utslipp og forurensning

En av oppdrettsnæringas største utfordringer de siste tiårene har vært utslipp av legemidler mot lakselus, til dels også utslipp av kobber/notimpregnering, fôrspill og næringssalter. Slike utslipp kan påvirke det marine miljøet, bestandene, og dermed også fiskeriene og kanskje sjømattryggheten, negativt.

Kjemisk bekjempelse av lakselus skjer ved at hele merdvolumet/brønnbåtvolumet blir behandlet. Av den grunn slippes det her ut enormt mye mer virkestoff, enn i annen legemiddelbehandling. Vi vet nå at hvert enkelt utslipp kan ta livet av andre marine krepssdyr, slik som raudåte, krill, reke og hummer, opptil mange kilometer unna selve utslippspunktet. Flere av legemidlene brytes også svært seint ned, og kan ha giftvirkning i nærområdet flere år etter at de er sluppet ut. Hvilke andre langsiktige effekter disse stoffene kan ha på krepssdyrbestandene, er det nesten ingen kunnskap om.

Bruken av legemidler mot lakselus har variert kraftig. Etter en svært stor økning i perioden 2007 – 2017 ble forbruket deretter kraftig redusert, først og fremst fordi lakselusa utviklet resistens. Nå har lakselusas følsomhet mot legemidlene økt igjen, og vi opplever økte utslipp av flere slike legemidler (azametifos m.fl.), ikke minst i Nord-Norge.

Havbruksmeldingen viser til at utslipp fra oppdrettsvirksomheten tas hånd om gjennom forurensningsregelverket. Etter vår oppfatning fungerer verken forurensningsregelverket eller reguleringen av legemiddelutslipp godt nok per i dag, særlig ikke med tanke på å beskytte det marine miljøet og de ville krepsdyrbestandene mot skade. Også fôrspill og aggregering av villfisk under anleggene kan ha negativ påvirkning på bestandene.

Mattilsynet har i sin legemiddelkampanje dokumentert: *«Tilsyn med fiskehelsepersonell viser at de fleste ikke var tilstrekkelig bevisst miljøansvaret ved bruk av legemidler... Vårt inntrykk er at hensynet til lave lusenivå i praksis har overskygget andre miljøhensyn»*. Selv om Mattilsynet og fiskehelseveterinærene her har et stort ansvar for å ivareta hensynet til det marine miljøet, så har hensynet til det marine miljøet og krepsdyrbestandene nesten aldri blitt konkret vektlagt ved bruk av lusemidler. På dette grunnlaget mener Norges Fiskerilag at norske myndigheter nå må innføre reelle grenseverdier eller akseptkriterier for legemidler mot lakselus. I tillegg bør det vurderes å igjen gjøre forurensningsloven gjeldende for slike utslipp.

For Fiskerilaget er det avgjørende at den ensidige fokuseringen på lakselus ikke går ut over andre viktige miljømål, eller bidrar til dårligere sameksistens med fiskeriene. Etter vårt syn vil den foreslåtte «lusekvoten» og «luseavgiften» gjøre det lønnsomt å øke omfanget av kjemisk avlusning. Havbruksmeldingen gir ingen forslag til hvordan denne problemstillingen skal løses. Selv om det nå finnes nye alternative legemidler, som kan renses og ikke slippes ut til miljøet, så foreslås det ingen incentiver for å ta slike mer miljøvennlige metoder i bruk.

Norges Fiskerilag vil sterkt advare mot å etablere et system som ensidig premierer lavere utslipp av lakselus, dersom dette samtidig går på bekostning av miljø og marine bestander. Effektene av det nye foreslåtte reguleringsystemet må derfor utredes nærmere *før* Stortinget kan ta en beslutning i saken.

Torskeoppdrett

Torsk virker å være en lite egnet art å ha i oppdrett, og vi opplever nå store problemer knyttet til oppdrett av torsk. Ikke minst viser Havforskningsinstituttet til at dette utgjør en stor fare for negativ genetisk påvirkning på de ville torskebestandene. I risikorapporten slås det fast: *«Det finnes ingen vitenskapelig dokumentasjon som støtter påstander om at oppdrettstorsken som har vært domestisert i 6-7 generasjoner er mindre rømmingsvillig, klarer seg dårlig i naturen, at gyting i merd er begrenset, eller at vekstfôret for torsk gir dårlig overlevelse av egg og yngel»*. Dette kan igjen forandre egenskapene til bestandene av kysttorsk, og resultere i mindre robuste og tilpasningsdyktige bestander. Denne faren anses nå å være større for oppdrettstorsk, enn for rømming av oppdrettslaks.

Allerede for 3-4 år siden utgjorde oppdrettstorsk mesteparten av all rømt fisk i norsk oppdrettsnæring. Det til tross for at torsk kun utgjør en svært liten del av det totale volumet av oppdrettsfisk. Vi konstaterer at torskeoppdretterne selv i liten grad har meldt fra om slike rømmingshendelser. Som regel har det vært fiskere som har varslet om fangst av (ofte gytemoden) oppdrettstorsk. Det finnes i dag heller ingen ordning som bidrar til utfisking av rømt oppdrettstorsk, slik tilfellet er for rømt laksefisk.

I Fiskeridirektoratets tilsynskampanje (2024) framkom det at hele 60 % av oppdrettstorsken, som stod i åpne merder, til enhver tid var i en grad av gytemodning. Dette var en svært mye høyere andel enn det som var rapportert inn av torskeoppdrettsselskapene selv.

Selv om det i 2005 ble forskriftsfestet at nye anlegg for torskeoppdrett *ikke* skal lokaliseres til områder som på forhånd er identifisert som gyteområder/gytefelt for vill torsk, så viser gjentatte store rømminger og det enorme omfanget av gyting i merd, at dette er langt fra tilstrekkelig.

Vi stiller spørsmål til hvorfor havbruksmeldingen ikke berører problemstillingene knyttet til oppdrett av torsk. I stedet foreslås det i meldingen at artsbegrensningen i akvakulturtillatelsene skal oppheves. Vi frykter at oppdrettslokaliteter med mye lakselus kan bli konvertert fra laks til andre arter som f.eks. torsk og kveite, uten at de overnevnte problemstillingene er løst.

Norges Fiskarlags siste landsmøte vedtok at behandlingen av nye tillatelser/lokaliteter nå måtte stilles i bero, inntil det er sannsynliggjort at torskeoppdrett *ikke* vil gå ut over de ville torskebestandene. Vi ber Stortinget om å støtte opp om dette, inntil de omfattende problemene med rømming og gyting i merd i torskeoppdrett er løst.

Arealbruk

I kystsoneforvaltningen er Norges Fiskarlag særlig opptatt av å ivareta viktige gyte-, oppvekst- og fiskeområder. Slike naturgitte områder er svært verdifulle, og lar seg ikke flytte. Disse områdene må derfor ivaretas gjennom god kystsoneplanlegging og kunnskapsbaserte prosesser for klarering av oppdrettslokaliteter med tanke på helhetlige effekter, også med tanke på oppdrett av ulike arter. Vi er derfor bekymret for at viktigheten av en sameksistens mellom oppdrett og fiskeri ikke nevnes med et eneste ord i havbruksmeldingen.

Havbruksmeldingen slår fast at regjeringen ønsker å legge til rette for et godt kunnskapsgrunnlag for helhetlig arealplanlegging for akvakultur. Det foreslås også å utarbeide statlige retningslinjer for planlegging i kystnære sjøområder.

Norges Fiskarlag er positivt innstilt til at det etableres et bedre kunnskapsgrunnlag for arealforvaltning i kystsonen, samt til utarbeidelse av gode retningslinjer for arealplanlegging. Imidlertid er det avgjørende at det nye kunnskapsgrunnlaget og nye planretningslinjer, ikke fører til at det utarbeides egne sektorplaner for akvakultur. Det må også planlegges for å ivareta andre hensyn, inkludert grunnlaget for en allerede etablert fiskerinæring. Av den grunn må det sikres at også fiskeriorganisasjoner og andre får anledning til aktiv og reell medvirkning i et slikt arbeid. Dette gjøres best ved å bygge på planleggingssystemet som følger av plan- og bygningsloven, som sikrer at alle samfunnshensyn får delta med sine innspill.